

program. Pallérozottságára jellemző viszont, hogy pátosza ezekben a megcélzott, igénybejelentő témákban általában visszafogott; gondja van rá, hogy a magasrendű tartalom közvetítését ne zavarja az individuum nyomatékos jelenléte.

A fonák vagy békítő öniróniának is szentel egy kis huszadik századi műgondot: „Hig napfény cirógatja ezt a verset — s hegyi házam, a borosüveg — köré patinás leveleket hord — a lengő szél, béke van, béke van, — az őst se bánthatom, mert láthatóan — nagy gondja, hogy e vers minden sora — belebotoljék valamibe, mi által — joggal költőinek nevezhető” (*Alkalmi őszi vers*).

Szája valaha „romantikától volt sebes”, de aki kinevezte följobbvalójának a reményt, elveszítheti-e magát végleg? A tapasztalás ikertestvére a bánat, így az öröm tartósítása csak a *Boldog kéz*-zel kísérelhető, amilyen *Az ő keze*, anyjáé volt, mely a halálon is áttetszik és fölfogja a zuhanót; a költő hátra se fordul, de hallja anyja fejfájának felkiáltójelként kiabáló intelmét és aszerint cselekszik: „két kezem, mint a krumpliföldbe, az ürbe markol, — már egészen áttetsző és kérges a daltól” (*Litánia*).

Emeltebb tárgyain is többnyire az „észjártató, tényrendező” szándék uralkodik. Kötete ötvenhat verse mintha azt sugalmazná: nem kell meghökkenteni, elkápráztatni sem, csak érthetőbbé és ezáltal elfogadhatóvá tenni a lét jelenségeit, homály és titokzatosság nélkül megkeresni és közvetíteni a törvényszerűt. (*Magvető Könyvkiadó 1970.*)

NIKLAJ ÁDÁM: SZERETŐK

Alapállása hangsúlyozottan közéleti. Vonzzák a monumentális történések. Antik mintára, mai kontextusban, kórusra és szólóra írott *Rapszódia két hangra* c. drámai dialógusa a tizenkilences forradalmat és tanulságait foglalja össze. A téma kínálja lehetőség mindegyikét, az aktuális epikumot és kultúrhistóriát kupolaszerűen építi *Egy buddhista lány halálára* c. versébe. Kitünteteti a leíró módszert. Nem a feszültséget teremtést, hanem a világmagyarázat és az intellektus továbbadását itéli fontosnak: *Rembrandt, anno 1642, Férfiakhoz szól, Szerda*.

Látványtalan pillanatokat is bensőségesen megörökítő költő Niklai: az őrház, táviróoszlopok, vasúti talpfák fölé kiterülő csöndé (*Vers egy őrház mellől*). A közrendű fölgravitalozott némaságát hét hasonlattal, hét szituációval érzékelteti, ezek mindegyikében sokadalom előtt jelenik meg a magánember, mint egy nyilvános aktus főszereplője vagy részese: *Szertartás*. Láthatatlan és hangos tragédiákra egyként nyitva tartott szem és szív, készenléti állapot az átélésre — ihlete egyik forrása. Közérzetét az önmaga iránti részvétellel is edzi. Mint Bihari Sándornak, neki is visszatérő gondja a vers funkciója, létjogának széles körű tudatosítása, formailag önmaga meggyőzését célzón, lényegileg az olvasó „rábeszélését”. A nehéz életűek, a közönyösek asztalára szánja versét, ajándéknak, hozzájárulásnak életükhöz, bár tudja: éppen ez a réteg kapcsolható legkevésbé a vers áramkörébe. Közhasznú eszközök egymás mellé illesztésével is szívesen szerkeszt. E módszer egyik eklatáns példája a tartalmánál nem több *Naplójegyzet*. Két roskatag öregasszony ügyetlenkedik a „lomha lapáttal”, a költő ablak mögötti védettségben medítál, míg azok terelik a havat:

Lusta vagyok? Sose voltam! Tán közönyös? No, az aztán éppen nem. Csak — igen! még mindig nincsen az egyik emberhez testvéri közelen a másik; olyan sok ősdi szokás köt még és életforma-különbség — lám, míg itt tűnődöm, a két öregasszony a munkát félbeszakítja. A déli harangszó bronz-hava hull most — ballag a két megfáradt, hónuk alatt a lapáttal. Látom-e őket még? S ez a vers mentségem-e nekem?

E metrumokba kalapált vers fárasztóan vonszolódik a végkifejletig. Klasszikusokon iskolázott versépítő kedvvel mutatja be az ágat, mely „kimondta kis rügyeit”, „Madarakat kiáltott szét”, majd a vak ember támaszaként, fekete gumival a végén „kezet virágzik”. A költő fölösleget is illeszt mellé: „Most szebb!” Néha szándékosan kerüli a megmerevedett formákat, máskor, mondandójától függetlenül is, kihívóan vállalja. Új kötetében minden vershelyzetre és formára akad példa: szabad és prózaversre, impresszionisztikus magánbeszédre, még verssé tördelt, majdnem tárca jellegű színes pillanatképre is. A Nyugat-nemzedék gondolati líráját folytatja a *Virrasztó, Diarium, Feleségemnek, Szonett a trambulín tövében*. Mestereként elsőnek Illyés említendő, de szép *Sírvers*-ében Shelley híres *Dal*-ának hangulata szökken föl, bár tematikai azonosság nem észlelhető. Az ábrázolás emlékezetes pillanataiban a versen át-lengő fájdalomtöbbbet a nagy lélegzetvételnek nyit kaput. Hangulatában és kifejező-eszközeiben a korszerűnek minősülő versigény is kielégülhet: *Hasonlat, Zajt!, Monoszkóp, Teendő, Például, Néha, Dimenziók*. Szeretné a nyomor érzelmét következményeit, szenvedéseit kiegyenlíteni, és szégyenkezik, mert csak verseit „farigcsálja”. Az aktuális világesemények átélésére való hajlam — és kommentálásuk — ihlete másik forrása.

Szótára konvencionálisabb, mint előző kötetében, költői attitűdje puritánabb, a nekifeszülés íve új kötetében első felében alacsonyabb. Több a tematikus, tartalmilag kivonatosabb vers, az elragadtatás torkot szorító pillanatai ritkábbak. Világképe, hanghordozása, rezignáción is átsütő morális indulata mégis kialakult karaktert láttat. Műveltség és illetékességtudat, mesterségbeli jártasság, kimunkált versbeszéd, kollokvialis témakibontás (gyakran a köznyelvi stílusrétegek indokolatlan túladagolása), elérzékenyült (olykor a romantika pozíciójába szorult) pátosz is jellemzi. A klasszikus vershagyományokat prolongáló darabok számaránya körülbelül fele a gyűjteménynek; ezek átforrósult retorikája dobogón mozgósító erejű lehet. (*Szépirodalmi Könyvkiadó 1970.*)

SERFŐZŐ SIMON: NINCSEN NYUGALOM

Ösztönös költő, a csönd költője. Kötetnyitó versében fejlett tudatossággal regisztrálja besötétedését az „alászálló alkonyatokkal”, virrasztásait szeme világánál, vere-ségei „időjárásában lecsupaszodását a gallyakhoz”, míg kényszerű rádöbbenéseiből törvényt fogalmazhat, a jelenségek mögötti értelmet neki magának kell kibogoznia, létezése törvényeit fölfedeznie, megszerkesztenie: „Ráismerni bogárra, fényre — a csöndet meghallani. — Az ott a Nap, emitt a béke. — Nem szabad bántani” — mondja halkán. Gyermekek áhítat és rácsodálkozás, és a megbizonyosodást segítő kételkedés ösztönzi a tárgyi világ leltározására. A legtöbbet idézett helyszín a tanya: szeleiben mozduló vagy elhúzó eseményfejezetei mögé húzódva kivetítheti belső világát; a messziről nézhető gyerekkor száll, mint egy porszem, növekszik, „házat lehetne építeni rá, ültetni fát”, egyre mitikusabb, éppen tárgyi realitásai miatt, valamit át kel-lene emelni belőle, megjavítani az „eltévedt madarak iránytűjét”, idementeni a visszahódíthatatlan szelídség régvolt alkalmait. De fölnevelték a szerszámok, gödör-nek süllyed a lélek, magára hagyta a világ „beszorított az idő egészen” — mondja —, nem tulajdona senkinek, gazdátlanságában csak védekezik „ajtóval, fedéllel, szuro-nyos puskával vigyáz” önmagára. Az *Eső*-ben „Eszméink az égen fényesednek, ám lent a tapasztalat”. Megfogyatkozásainak tragikus katalógusköltészetét gyerekrajzokat idéző könnyedséggel, de távlatba helyező nyugalommal vési föl: „...nyomorúságom szagolom, összehúzódom az údvaron bujkáló kővel, szánalmasnak látszom, elferdülök a gallyal, a gondot gondtalanná szegyenítőktől lesoványodok, a tisztességek károm-lóitól megüttetek... mennyezetem már megaláz, magasságának fölényével”.

Visszaszorított lélegzettel vár a majdan érkezőre, aki hangjával „fölhangosíthatja ezt a házat... ne higgye megszorodottnak”, mégha földhöz ütődött madárhoz ha-sonlatos is leáldoztatásában, mégha boldog se akar lenni, ne sejtse kipusztíthatónak, hiszen érte védi magát... (*Ahová eljöhét*). Lázadása nem hangos, világnézeti harsog-